

Anbefalinger

SOMATISK HELSE HOS PASIENTER MED ALVORLIG PSYKISK LIDELSE

Anbefalinger

Publisert 23. august 2023

ISBN 978-82-8465-033-3

Vi har gjennom historien til Inger illustrert flere forhold som kan bidra til tap av leveår og livskvalitet hos pasienter med alvorlige psykiske lidelser. I dette kapittelet kommer vi med anbefalinger for å bedre ivaretagelsen av den somatiske helsen til pasientgruppen. Anbefalingene rettes til Helse- og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet, utdanningsinstitusjoner og tjenestene.

Samtidig ivaretagelse av psykisk og somatisk helse

Vår undersøkelse viser at skillet mellom psykisk helsevern og somatikk utgjør en pasientsikkerhetsrisiko. Ulikheter knyttet til fag, organisasjon, juss, økonomi og kultur bidrar til oppdelt oppfølging av pasienten og dermed manglende helhetlig ivaretagelse. En mer helhetlig forståelse kan fremmes ved organisering som legger til rette for tettere samhandling mellom

psykisk helse og somatikk. En helhetlig ivaretagelse kan også bedre holdningen til pasienter med psykiske lidelser.

I helseforetak kan geografisk og organisatorisk avstand mellom somatiske avdelinger og psykisk helsevern påvirke opplevd ansvar for pasienter utenfor egen avdeling. Avstand kan føre til at pasienter med behov for både somatisk og psykisk helsehjelp ikke blir helhetlig ivaretatt. Tiltak for å kompensere for dette kan være gjensidige liaison- og konsultasjonstjenester, større grad av samlokalisering og tettere faglig samarbeid.

Anbefalinger

Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet, i oppdragsdokumentet, ber helseforetakene redegjøre for hvordan de under innleggelse og ved poliklinisk oppfølging kan sikre helhetlig ivaretagelse av pasienter med samtidig somatisk og psykisk sykdom.

Ukom anbefaler at helseforetakene i bygg- og organisasjonsprosjekter sikrer gode fysiske og organisatoriske rammer for samhandling mellom somatikk og psykisk helsevern.

Tvang i akutte situasjoner

Vår undersøkelse viser at helsepersonell i prehospitale tjenester er usikre rundt bruk av tvang i akuttmedisinske situasjoner. Dagens regelverk oppfattes som utydelig og fragmentert. Usikkerheten dette skaper kan føre til forsinkelser i tidskritiske situasjoner og heve terskelen for å agere.

Anbefaling

Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet tydeliggjør rettsgrunnlaget for bruk av tvang i akutte situasjoner.

Krav til helse- og omsorgstjenesten når pasienten takker nei til tjenester

Enkelte pasienter takker nei til helse- og omsorgstjenester som helsepersonellet mener er nødvendig. Vår undersøkelse viser at helse- og omsorgstjenesten, også utenfor akutte situasjoner, er usikker på hvilke krav som stilles når pasienten takker nei til tjenester.

Det er viktig å tydeliggjøre forventningene til hvordan helsepersonell skal motivere og prøve ut frivillige tiltak når en pasient med behov avviser tilbud om tjenester. Det bør tydeliggjøres hva som er etisk og juridisk akseptabelt i arbeidet med å oppsøke og motivere pasienter i slike situasjoner. Dette er nødvendig for å sikre respekt for pasientens autonomi, samtidig som tjenestene sikrer pasienters rett til helse og ivaretar deres verdighet.

Anbefaling

Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet tydeliggjør krav til at frivillighet skal forsøkes og hva dette i praksis innebærer. Det bør tydeliggjøres at utprøving av frivillighet er et selvstendig vilkår, og hvilket handlingsrom som ligger innenfor denne utprøvingen. Dette ikke bare for å unngå bruk av unødig tvang, men for å sikre at pasienter får nødvendig helsehjelp.

Utdanning og opplæring

Vår undersøkelse viser at kunnskap om somatisk oversykkelighet hos pasienter med psykisk lidelse i begrenset grad er dekket i utdanningene og spesialiseringene for leger, ambulanspersonell, psykologer og sykepleiere. AMK- og legevaktsoperatører får virksomhetsintern opplæring, uten fordypning i somatisk oversykkelighet hos pasienter med

psykiske lidelser. Utdanningene bør i større grad rette oppmerksomheten mot oversykkelighet, og spesielt konsekvensene dette må få for praksis.

Ukom mener det er uheldig at læringsmål for psykisk helse kan velges bort under sykehustjenesten i legenes LIS-1 tjeneste. Dette fordi leger, uavhengig av spesialisitet, vil møte pasienter med samtidig psykiske og somatiske lidelser i sitt arbeid.

Anbefalinger

Ukom anbefaler at temaet somatisk oversykkelighet hos pasienter med psykiske lidelser inkluderes i relevante helse- og sosialfaglige utdanninger. Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet tar dette med i neste revidering av RETHOS-retningslinjene.

Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet gir Helsedirektoratet i oppdrag å vurdere om det bør opprettes utdanningsprogram med felles nasjonale krav for operatører i AMK og legevakt.

Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet sørger for en evaluering av konsekvensene av at leger i spesialisering (LIS-1) kan gjennomgå sykehustjeneste uten praksis og læringsmål innen psykisk helsevern.

**Statens undersøkelseskomisjon
for helse-og omsorgstjenesten**

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924